

Vergaderjaar 1988–1989

19 637

Vluchtelingenbeleid

Nr. 58

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 30 mei 1989

Op 9 april 1987 aanvaardde Uw Kamer een motie van het lid Wiebenga, waarin de regering wordt verzocht de Kamer ten minste tweemaal per jaar te informeren over de ontwikkelingen rond de verschillende aspecten van het vluchtelingenbeleid en haar beleidsconclusies daaromtrent. Voorts werd een motie van de leden Melkert en van Traa aanvaard, waarin werd verzocht de kamer in kennis te stellen van ambtsberichten, die ondergetekende opstelt ten behoeve van asielprocedures.

Ik heb de eer U, mede namens mijn ambtgenoten van Binnenlandse Zaken, Financiën, Onderwijs en Wetenschappen, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Ontwikkelingssamenwerking en de Staatssecretaris van Justitie, de derde van hogerge-noemde rapportages toe te zenden, die de periode tot 1 januari 1989 bestrijkt. Daarbij zijn ter kennisneming kopieën gevoegd van de ambtsberichten van algemene aard, die ik ten behoeve van asielprocedures in de onderhavige periode aan de Staatssecretaris van Justitie zond.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H. van den Broek

1. Inleiding

Tijdens het debat in de Tweede Kamer over het Vluchtelingenbeleid, op 9 april 1987, heeft het lid Wiebenga een motie ingediend, waarin de regering werd verzocht de Tweede Kamer tenminste tweemaal per jaar te informeren over de ontwikkelingen rond de verschillende aspecten van het Vluchtelingenbeleid en haar beleidsconclusies daaromtrent. Deze motie heeft de Tweede Kamer aanvaard. De onderhavige notitie geeft een overzicht over de periode 1 juli 1988 t/m 31 december 1988. Bovendien worden onderwerpen behandeld, waarover tijdens het mondeling overleg van 14 december 1988 vragen zijn gesteld. Voor de goede orde zij vermeld dat als bijlagen bij deze notitie ter kennisneming de ambtsberichten van een meer algemeen karakter zijn gevoegd, die gedurende eerdergenoemde periode door het Ministerie van Buitenlandse Zaken zijn uitgebracht¹). Hiermede wordt uitvoering gegeven aan de motie van de leden Melkert en Van Traa, die de Tweede Kamer eveneens op 9 april 1987 aanvaardde.

2. Internationale situatie

In de verslagperiode was sprake van een zekere stabilisering van de ontwikkelingen in de vluchtelingensituatie, zowel voor wat betreft de positieve als de negatieve aspecten daarvan, waarvan in het verslag over de eerste helft van 1988 melding werd gemaakt.

Voor wat betreft de positieve aspecten diene het volgende. In Zuidoost-Azië was, ten aanzien van de Indochinese vluchtelingen aldaar, sprake van een aantal hoopgevende ontwikkelingen. De instroom van Vietnamese «boat people» in de eerste asiellanden in de regio is, zij het op een aanzienlijk hoger niveau dan voorheen, gestabiliseerd. Voorts werd, zowel in bilaterale contacten, zoals tussen het Verenigd Koninkrijk en Vietnam en tussen de Europese Gemeenschap en Vietnam, als in multilateraal verband, duidelijk dat de regering van Vietnam bereid is meer verantwoordelijkheid te accepteren voor de Vietnamese vluchtelingenproblematiek en een actievere rol te spelen bij de oplossing van het vraagstuk. Aan het einde van de verslagperiode waren de voorbereidingen voor de terugkeer naar Vietnam van een eerste groep van afgewezen Vietnamese asielzoekers uit Hong Kong in een vergevorderd stadium. Basis voor deze repatriëring is het in december 1988 bereikte Memorandum of Understanding tussen UNHCR en de Vietnamese regering. Daarnaast heeft Vietnam in 1988 een soepeler houding aangenomen bij de uitvoering van het Orderly Departure Programme (ODP), welke ertoe heeft geleid dat aanzienlijk meer Vietnamezen dan in voorgaande jaren toestemming kregen Vietnam legaal te verlaten en zich te voegen bij familieleden in andere landen (waaronder Nederland). Zowel UNHCR's Uitvoerend Comité als de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties heeft besloten tot het organiseren van een Internationale Conferentie over de Indochinese Vluchtelingen, welke medio 1989 zal plaatshebben. De voorbereidingen voor deze conferentie zijn inmiddels begonnen. In de resoluties, die tot het houden van de conferentie opriepen, zijn als specifieke doeleinden genoemd: de handhaving van het beginsel van eerste asiel, de statusbepaling van asielzoekers, de handhaving van voldoende mogelijkheden tot hervestiging, repatriëring, ordelijk vertrek uit landen van herkomst en de aanpak van illegaal vertrek. Deze doeleinden zijn geheel in overeenstemming met de in de vorige rapportage vermelde benadering van de EG en ASEAN-landen.

In Midden-Amerika is voortgegaan met de uitvoering van UNHCR's programma voor de vrijwillige repatriëring van vluchtelingen in die regio. Nederland heeft hieraan f 1 845 000,- bijgedragen. Tijdens UNHCR's Uitvoerend Comité en daarna in de Algemene Vergadering van de

¹ Ter inzage gelegd op de bibliotheek.

Verenigde Naties is besloten in 1989 een Internationale Conferentie over Centraalamerikaanse Vluchtelingen te houden.

Op het Afrikaanse continent naderde de repatriëring van Oegandese vluchtelingen uit Zuid-Soedan en Zaire haar voltooiing. De repatriëring uit Zuid-Soedan werd gecompliceerd door het conflict dat in dat gebied wordt uitgevochten. In deze periode is het in 1977, als gevolg van de Ogaden-oorlog, ontstane probleem van de Ethiopische vluchtelingen in Djibouti bijna volledig door vrijwillige repatriëring tot een oplossing gekomen. In UNHCR-kader zijn sedert 1983 ca. 50 000 vluchtelingen naar Ethiopië teruggekeerd. De ca. 1500 Ethiopische vluchtelingen, die eind 1988 nog in Djibouti verbleven, zullen aldaar bescherming en bijstand van UNHCR blijven ontvangen, in afwachting van een duurzame oplossing.

In het kader van het akkoord inzake Namibië, dat op 22 december 1988 in New York werd ondertekend, is UNHCR begonnen met de voorbereiding van de repatriëring van Namibische vluchtelingen, die zich vooral in Angola bevinden.

De mogelijkheden voor de vrijwillige repatriëring van de circa 3 miljoen Afghaanse vluchtelingen in Pakistan en de circa 2 miljoen in Iran leken dichterbij te komen naarmate de terugtrekking van de Sovjet-troepen uit Afghanistan, op grond van de akkoorden van 14 april 1988, daadwerkelijk gestalte kreeg. Tegelijkertijd ontwikkelde de voortdurende onzekerheid over een oplossing van het politieke probleem in Afghanistan, en daarmee over het uitzicht op een reconstructie van dat land op de langere termijn, zich tot een mogelijk nieuw obstakel op de weg naar huis voor deze vluchtelingen. Een indicatie hiervoor is dat er vooralsnog nauwelijks sprake was van repatriëring naar die gebieden die reeds geruime tijd worden beheerst door het Afghaans verzet. Terwijl UNHCR de hulpverleningsprogramma's voor Afghaanse vluchtelingen in Pakistan en in Iran onverminderd voortzette, is tegelijkertijd een ontwerp-programma opgezet voor de grootschalige terugkeer van de vluchtelingen naar Afghanistan. Naast het terugkeerprogramma voorziet de Verenigde Naties ook in bijstand voor de ontheemden in Afghanistan en reconstructie van de door oorlogsgeweld geteisterde gebieden. Dit totale VN-programma is voor 1988 begroot op circa \$ 1.2 miljard. Tijdens de op 12 oktober 1988 te New York gehouden «pledging conference» werden bijdragen toegezegd voor een geschatte waarde van totaal \$ 800 miljoen. Nederland heeft vooralsnog een bedrag van f 5 miljoen ter beschikking gesteld voor de leniging van de meest directe noden («priority needs programme», opgesteld door de VN-coördinator Sadruddin Aga Khan). Voor het programma voor terugkeer van vluchtelingen heeft UNHCR tentatief een begroting van meer dan \$ 300 mln opgesteld, te spreiden over twee à drie jaren.

In september 1988 werd UNHCR's programma voor de vrijwillige repatriëring naar Sri Lanka van Tamils uit India opgeschort in verband met de door het moessonseizoen veroorzaakte vervoersproblemen. Voorts achtte UNHCR de terugkeer van grote groepen Tamils niet geschikt in de periode rond de verkiezingen, die eind 1988 en begin 1989 zouden worden gehouden. Aan het eind van de verslagperiode waren in totaal ca. 35 000 Tamils uit India gerepatriëerd, waarvan ca. 28 000 in UNHCR-kader. Allen kwamen na terugkeer in aanmerking voor ondersteuning door UNHCR. UNHCR heeft zich na de opschorting van de repatriëring toegelegd op de reïntegratie in de Srilankaanse samenleving van diegenen, die inmiddels gerepatriëerd waren. Uit overleg over de terugkeer naar Sri Lanka van Tamil-asielzoekers uit Westerse landen, bleek dat UNHCR's opvatting, dat hiertegen in principe geen bezwaar bestaat, ook in deze verslagperiode ongewijzigd bleef. Dit gold ook voor de periode na de opschorting van het repatriëeringsprogramma uit India, mits de terugkeer uit Westerse landen slechts individuele personen of

kleine groepen zou betreffen. Het overleg in UNHCR-kader over opvangfaciliteiten voor diegenen, die uit andere landen dan India terugkeren, werd voortgezet. Het overleg terzake tussen de Staatssecretaris van Justitie en de Raad van Kerken moest, bij gebrek aan uitzicht op overeenstemming, worden beëindigd. Nederland leverde in deze verslagperiode geen nieuwe financiële bijdrage aan UNHCR's repatriëringsprogramma. Hogergenoemd overleg in UNHCR-kader speelt een belangrijke rol bij de vorming van het oordeel van de regering over de situatie op Sri Lanka. Naast de visie van UNHCR worden immers ook de beoordelingen van andere deelnemende landen vernomen. Bij haar oordeelsvorming baseert de regering zich voorts op rapportages uit officiële en non-gouvernementele kring.

Ook in deze verslagperiode is het regeringsbeleid ten aanzien van Surinaamse asielzoekers onderwerp geweest van gedachtenwisselingen tussen regering en parlement. Het ambtsbericht van de Minister van Buitenlandse Zaken van 22 juli 1988, betreffende de situatie in Suriname, stond hierbij centraal. De voortzetting van het beleid kreeg de steun van de Tweede Kamer. Sinds de ondertekening, op 25 augustus 1988, van de tripartite overeenkomst tussen Suriname, Frankrijk en UNHCR, speelt UNHCR een rol bij de opvang en begeleiding van Surinaamse vluchtelingen in Frans Guyana.

Naast bovenstaande positieve ontwikkelingen was er in de verslagperiode sprake van vluchtelingensituaties, die aanleiding geven tot toeneemende zorg. De problematiek van de Mozambicaanse vluchtelingen, die in de eerste helft van 1988 ontstond, is nog ver van een definitieve oplossing. Inmiddels bevinden zich, naar schatting, circa 850 000 Mozambicanen in de omringende landen. Voor materiële hulp aan Mozambicanen in Malawi, Swaziland, Tanzania, Zambia en Zimbabwe besteedde UNHCR in 1988 een bedrag van omstreeks \$ 30 mln. Ongeveer 45 000 Mozambicanen keerden vrijwillig terug, met name naar de provincies Tete, Manica en Niassa. Op 21 december 1988 sloten Malawi, Mozambique en UNHCR een tripartite overeenkomst over de repatriëring van in Malawi verblijvende Mozambicaanse vluchtelingen. De overeenkomst voorziet in waarborgen voor het vrijwillige karakter van de terugkeer, de veiligheid der repatrianten en legt procedures vast voor transport, transit en ontvangst, waarbij UNHCR nauw betrokken wordt.

De toestroom van Somaliërs in Ethiopië heeft ertoe geleid dat zich eind 1988 circa 350 000 Somalische vluchtelingen in Ethiopië bevonden. De omstandigheden, waaronder deze vluchtelingen in Ethiopië verblijven, zijn uiterst moeilijk, waarbij de watervoorziening een bijzonder probleem vormt. De eveneens in Ethiopië binnenkomende Soedanese vluchtelingen arriveren veelal in een zeer slechte lichamelijke conditie.

In augustus 1988 vond er een plotselinge instroom in Zuidoost Turkije plaats van circa 50 000 Koerden uit Noord Irak. Op vrijwillige basis werden er circa 12 000 overgebracht naar Iran en gingen er 1200 terug naar hun eigen land. De overigen werden, in verband met de harde winterse omstandigheden in het gebied waar zij zich bevonden, van hun tijdelijke onderkomens overgebracht naar andere plaatsen in Turkije. De structurering van de internationale hulpverlening ten behoeve van hun opvang vormt onderwerp van verdere bespreking, onder meer in UNHCR-kader. Er wordt hierbij van uitgegaan dat die opvang in beginsel ter plaatse geboden zal worden en niet door hervestiging in derde landen.

In de verslagperiode deed zich opnieuw een incident voor waarbij enkele in Turkije verblijvende Iraanse vluchtelingen werden gerefouleerd. Deze kwestie is besproken in de UNHCR-werkgroep inzake Iraanse vluchtelingen. Uit de discussie bleek dat aan de gebeurtenissen geen consequenties hoefden te worden verbonden voor wat betreft de veiligheid van Iraanse vluchtelingen in Turkije in het algemeen. Gezien de druk

waaronder Turkije, mede gezien de hogergenoemde instroom vanuit Irak, is komen te staan, werd besloten te trachten de opname van Iraanse vluchtelingen uit Turkije door middel van hervestiging te verhogen. Nederland heeft in dit kader een extra contingent van 60 Iraanse vluchtelingen uit Turkije opgenomen. De Nederlandse regering heeft Turkije op hogergenoemd geval van refoulement aangesproken. Aan het eind van de verslagperiode had de regering noch van UNHCR noch uit andere bron zekerheid verkregen over het lot van de gerefoeleerde Iraanse vluchtelingen.

De deelnemers aan de jaarlijkse vergadering van UNHCR's Uitvoerend Comité, welke in oktober in Genève plaatsvond, constateerden, over het geheel genomen, een zekere verbetering in het functioneren van UNHCR. Bijzonder vermelding verdient in dit verband dat, naar het zich laat aanzien, de verhouding tussen Hoge Commissaris Hocké en diens medewerkers is verbeterd. De opstelling van UNHCR ten aanzien van de asielzoekersproblematiek, waarmee de Westerse landen in toenemende mate worden geconfronteerd, leek zich in realistische zin te hebben ontwikkeld. Dit heeft bijgedragen aan een beter klimaat in de verhoudingen tussen UNHCR en de westerse landen. Nederland heeft, tesamen met Australië, voorgesteld om de doelstellingen van de bescherming van vluchtelingen en de verschaffing van duurzame oplossingen in onderlinge samenhang opnieuw te bezien. Het Uitvoerend Comité aanvaardde ook een uitvoerig besluit over de samenhang tussen vluchtelingenhulp en structurele ontwikkelingssamenwerking, dat in het bijzonder van belang is voor ontwikkelingslanden waar de oplossing van de vluchtelingenproblematiek veelal een ontwikkelingsgerichte benadering vraagt. UNHCR wordt erin opgeroepen in een vroeg stadium in overleg te treden met ontwikkelingsorganen binnen het VN-systeem teneinde gezamenlijk projecten voor zowel vluchtelingen als de lokale bevolking te ontwerpen. De donorgemeenschap wordt gevraagd dit soort projecten financieel te steunen en overigens ook via andere kanalen dan UNHCR bij te dragen aan coördinatie van vluchtelingenhulp en ontwikkelingsprojecten. De heer Hocké werd, op voordracht van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, bij acclamatie door de Algemene Vergadering in zijn functie herkozen voor een periode van drie jaar.

Het accoord van Schengen en de EG

Op dit ogenblik wordt in het kader van de voorbereiding van een aanvullende overeenkomst bij het accoord van Schengen uitsluitend gewerkt aan het uitwerken van criteria aan de hand waarvan kan worden vastgesteld, welke Lid-Staat verantwoordelijk is voor het in behandeling nemen van een asielverzoek. Artikel 20 van het accoord van Schengen bevat daarnaast de inspanningsverplichting dat, voor zover nodig, tevens de harmonisatie zal worden voorbereid van regelingen betreffende bepaalde aspecten van het vreemdelingenrecht. Daarnaast is de Minister van Buitenlandse Zaken in overleg met de Adviescommissie Mensenrechten Buitenlands Beleid over een onderzoek naar de door de Schengen-partners gehanteerde uitleg van de vluchtelingdefinitie uit artikel 1A van het Verdrag van Genève, met het oog op de afstemming hiervan door de Schengen-landen. In dit kader is bij wijze van voorstudie een questionnaire opgesteld die aan de regeringen van de Schengen-landen is voorgelegd.

Tenslotte heeft Nederland het voorstel gedaan ook de voorliggende voorzieningen, d.w.z. de voorzieningen, waar vreemdelingen een beroep op kunnen doen voordat ze zijn toegelaten, eveneens in de overwegingen te betrekken. Dit zou kunnen voorkomen dat deze voorzieningen steeds verder worden afgebouwd, omdat Schengen-landen ervan zouden kunnen uitgaan dat relatief hoge voorliggende voorzieningen een grote aanzuigende werking zouden kunnen hebben op de komst van asielzoekers.

Van belang is echter dat het akkoord van Schengen thans alleen ziet op het verblijf van vreemdelingen voor een korte termijn, d.w.z. voor een verblijf van maximaal drie maanden, waarbij aan de normale voorwaarden voor binnenkomst voor dat doel moet worden voldaan. Het is voor de inwerkingtreding van de aanvullende overeenkomst bij het akkoord van Schengen dus niet noodzakelijk, dat ook het verblijf voor langere duur geregeld is.

Voor de asielovereenkomst, zoals deze thans is voorzien, behouden de Schengen-partners de eigen, nationale bevoegdheid om tot behandeling van een asielverzoek over te gaan, ook als conform de overeenkomst een andere Schengen-staat verantwoordelijk is voor het in behandeling nemen van een asielverzoek. De Schengen-landen kunnen derhalve individueel blijven beoordelen, of er op grond van het nationale beleid aanleiding is om ondanks afwijzing van het asielverzoek in een andere Schengen-staat toch tot in behandeling nemen ervan over te gaan. Dit waarborgt de individuele benadering van elke asielverzoeker.

Het Schengen-overleg heeft een motorfunctie ten opzichte van het overleg à douze. Waar de onderliggende vraagstelling (wegvallen binnen-grenscontroles, versterking buitengrenscontroles en het treffen van andere compenserende maatregelen) een vergelijkbare is, kan het EG-overleg de vruchten plukken van de ervaringen die ten aanzien hiervan in Schengen-verband zijn opgedaan. Dit verklaart dan ook het feit, dat de Europese Commissie zich over het algemeen positief opstelt ten opzichte van het Schengen-overleg en die EG-landen die niet deelnemen aan het Schengen-overleg, dit niettemin op de voet volgen.

3. Financiële bijdragen

In het jaar 1988 droeg Nederland in totaal f 21 741 000,- bij aan de internationale hulp ten behoeve van vluchtelingen. Dit bedrag staat los van de jaarlijkse reguliere bijdrage van f 13 mln aan UNHCR's begroting en die van f 6 mln aan de begroting van UNRWA. Eerstgenoemd bedrag kan als volgt worden onderverdeeld:

Latijns-Amerika

– directe hulp aan vluchtelingen	516 000
– hulp gericht op integratie in asieland	204 000
– hulp bij vrijwillige repatriëring en reïntegratie in land van oorsprong	—
Totaal	720 000

Afrika

– directe hulp aan vluchtelingen	7 267 000
– hulp gericht op integratie in asieland	1 000 000
– hulp bij vrijwillige repatriëring en reïntegratie in land van oorsprong	750 000
Totaal	9 017 000

West- en Zuidwest-Azië

– directe hulp aan vluchtelingen	6 348 000
– hulp gericht op integratie in asieland	—
– hulp bij vrijwillige repatriëring en reïntegratie in land van oorsprong	2 037 000
Totaal	8 385 000

Azië en Oceanië

– directe hulp aan vluchtelingen	1 417 000
– hulp gericht op integratie in asieland	113 000
– hulp bij vrijwillige repatriëring en reïntegratie in land van oorsprong	2 089 000
Totaal	3 619 000

Wereldwijd

– totaal directe hulp aan vluchtelingen	15 548 000
– totaal hulp gericht op integratie in asieland	1 317 000
– totaal hulp bij vrijwillige repatriëring en reïntegratie in land van oorsprong	4 876 000
Totaal	21 741 000

Van dit totaalbedrag betrof f 11 741 000,- bijzondere bijdragen aan UNHCR en f 10 000 000,- bijdragen via non-gouvernementale organisaties.

Lastens begrotingscategorie I-a (voedsel voor o.m. vluchtelingen) werd in 1988 f 2 000 000,- uitgegeven t.b.v. Mozambicaanse vluchtelingen in Malawi.

Zuidelijk Afrika

Lastens begrotingscategorie II-c werd in 1988 via SWAPO en ANC f 1 300 000,- besteed voor hulp aan vluchtelingen en wel f 750 000 via SWAPO en f 550 000 via ANC.

Midden-Amerika

Lastens begrotingscategorie II-c werd in 1988 f 1 125 000,- besteed voor hulp aan vluchtelingen, onderverdeeld als volgt:

Nicaragua (Mosquito-vluchtelingen)	f 275 000
Costa Rica (Salvadoriaanse vluchtelingen)	f 190 000
Honduras (Salvadoriaanse vluchtelingen)	f 100 000
Mexico (Guatamalteekse vluchtelingen)	f 204 000
(Centraal-Amerikaanse vluchtelingen)	f 156 000
(stedelijke vluchtelingen)	f 200 000

4. Quotumbeleid

Het quotum voor 1988 werd als volgt ingevuld:

a. Groepsgewijs op te nemen vluchtelingen (400)

Alle beschikbare plaatsen zijn in 1988 vervuld. Personen van de navolgende nationaliteiten zijn in Nederland aangekomen:

- 186 Iraniërs
- 173 Vietnamezen
- 41 Cambodjanen

b. Gehandicapte vluchtelingen (circa 20 + 60 familieleden)

Onder dit subquotum zijn in 1988 23 gehandicapten opgenomen en 53 familieleden. Het betreft personen van de navolgende nationaliteiten:

- 37 Vietnamezen
- 20 Cambodjanen
- 17 Iraniërs.

Twee personen van afzonderlijke nationaliteiten werden opgenomen. Deze nationaliteiten worden, teneinde geen onnodige aandacht op hen te vestigen, niet openbaar gemaakt.

c. Enkelingen in noodsituaties (20)

Alle beschikbare plaatsen zijn in 1988 vervuld. Het betrof personen van Iraanse en Iraakse nationaliteit.

In 1988 stelde de regering nog eens 60 plaatsen extra ter beschikking voor de opname van Iraanse vluchtelingen in Turkije en 50 plaatsen ten behoeve van Vietnamese vluchtelingen in Zuidoost-Azië. Deze 110 extra plaatsen werden ten laste gebracht van de 300 plaatsen, die boven het quotum 1988 waren gereserveerd voor gezinshereniging en voor Vietnamese schipbreukelingen. Deze extra groep Iraanse vluchtelingen is voor het merendeel in Nederland gearriveerd. Ten behoeve van de opname van de 50 extra Vietnamese vluchtelingen verbleef begin 1989 een missie in Thailand en Hongkong.

De invulling van de sub a en b genoemde subquota is gerealiseerd door middel van door het Ministerie van Buitenlandse Zaken georganiseerde missies, waaraan werd deelgenomen door vertegenwoordigers van de Ministeries van BZ, Justitie en WVC en enkele malen door een arts van het Centrum Gezondheidszorg Vluchtelingen. In 1988 zijn missies uitgevoerd naar Turkije (2x), Thailand, Hongkong/Maleisië en Pakistan.

5. Vietnamese schipbreukelingen en gezinshereniging

– Nederland neemt boven het aantal in het kader van de quotumregeling op te nemen vluchtelingen met maximaal 100 hervestigingsplaatsen deel in UNHCR's z.g. RASRO-regeling (Rescue at Sea Resettlement Offers) ten behoeve van Vietnamese schipbreukelingen. De periode van deelname is een jaar en loopt telkenmale van 1 mei tot en met 30 april. Gedurende de periode van 1 mei 1988 tot en met 31 december 1988 zijn er 35 Vietnamezen onder deze regeling naar Nederland gekomen.

– Met behulp van UNHCR's «Orderly Departure Programme» kunnen Vietnamezen zich in het kader van gezinshereniging rechtstreeks vanuit Vietnam bij hun gezinsleden in Nederland voegen. In 1988 zijn 71 personen in dit kader in Nederland aangekomen.

– In het kader van gezinshereniging zijn in 1988 8 personen uit andere landen dan Vietnam naar Nederland gekomen.

6. Individuele asielzoekers

1. Onderstaand wordt een gespecificeerd overzicht gegeven van het aantal asielzoekers dat zich meldde in de verslagperiode.

Nationaliteit:	juli 88	aug 88	sept 88	okt 88	nov 88	dec 88	totaal
Afghanistan	5	3	6	3	7	5	29
Albanië	5	2	1		1		9
Algerije		2	1	9	4	4	20
Angola	2	11	4	12	3	7	39
Bangla Desh	9	15	14	19	20	16	93
Bulgarije	1	1		2	2	1	7
Burkina Fasso	1		2		2	5	10
Chili	8	9	9	5	8	7	46
Colombia			3	2		1	6
Egypte	3	3	2	1	2	1	12
Ethiopië	62	55	75	58	95	63	408
Gambia	3	2	4	7	1		17
Ghana	86	68	54	111	83	81	483
Guinee-Bissau			12		5		17
Hongarije	13	15	25	23	27	23	126
India	68	45	48	44	44	34	283
Indonesië		2		6			8
Irak	3	12	17	58	32	12	134
Iran	60	81	71	83	59	49	403
Israël	1	3		3		1	8
Ivoorkust			2	2	3	2	9
Joegoslavië	9	13	21	24	22	7	96
Jordanië	3	5			1	3	12
Libanon	12	26	47	26	21	20	152
Liberia		1	3	1	5	1	11
Marokko	1	6	4	3	6	7	27
Nigeria	11	13	8	9	16	17	74
Oeganda	3			1	2		6
Pakistan	21	27	32	24	28	18	150
Polen	32	67	69	50	52	52	322
Roemenië	14	34	30	15	13	7	113
Senegal	1	1	3	2		1	8
Somalië	12	28	66	86	48	113	353
Sovjet-Unie	2		4	1	1	1	9
Sri Lanka	16	17	30	14	28	34	139

Nationaliteit:	juli 88	aug 88	sept 88	okt 88	nov 88	dec 88	totaal
Staatloos	3		14	10	7	6	40
Suriname	23	27	44	17	31	13	155
Syrië	8	8	4	8	25	8	61
Togo	10	1	1	8	1	2	23
Tsjecho-Slow.	3	3			2		8
Turkije chr	26	1	1	10	3	12	53
Turkije pol	8	21	26	44	31	21	151
Zaire	36	42	25	39	67	68	277
Zuid-Afrika overig	13	3	5	5	2	4	19
		7	16	8	15	8	67
Totaal	597	680	803	853	825	735	4493
mannen	524	557	696	738	640	613	3768
vrouwen	73	123	107	115	185	122	725
kinderen	39	66	53	86	108	59	411

De totaal in 1988 ingediende verzoeken om asiel zijn daarmee op 7486 gekomen.

In het tweede halfjaar zijn 4610 verzoeken om asiel behandeld:

toegelaten als vluchtelingen	– individueel	405
	– uitgenodigd	484
vergunning tot verblijf:		459
afgewezen		3262

1181 asielzoekers hebben hun verzoek ingetrokken of zijn vertrokken zonder de beslissing op hun verzoek af te wachten.

Afschaffing B-status

Op grond van een uitspraak van de Afdeling rechtspraak van de Raad van State van 29 februari 1988 is met ingang van 1 maart 1988 de toekenning van de vergunning tot verblijf als asielgerechtigde (B-status) gestaakt.

Vreemdelingen, wier asielprocedure op 1 maart 1988 nog aanhangig was en aan wie al een B-status was toegekend, zijn of worden op basis van artikel 15 van de Vreemdelingenwet als vluchteling toegelaten. Voorzover deze zaken door de Afdeling Asielzaken van het Ministerie van Justitie als zodanig konden worden onderkend, hebben de vreemdelingendiensten een brief daarover ontvangen met daarbij het uit te reiken document «toelating als vluchteling». Aan de vreemdelingendiensten is voorts verzocht zaken van deze categorie, waarin de bedoelde brief niet werd ontvangen, te signaleren bij het Ministerie van Justitie, opdat de toelating als vluchteling (alsnog) verleend kan worden.

Aan de uitspraak van de Afdeling rechtspraak van 29 februari 1988 is geen terugwerkende kracht toegekend. Om die reden worden houders van de B-status wier asielprocedure op 1 maart 1988 was afgerond niet automatisch als vluchteling toegelaten. Dit laat onverlet dat vreemdelingen alsnog door ondertekening van het daartoe bestemde formulier om toelating als vluchteling kunnen verzoeken.

Deze regeling is op 1 augustus 1988 bekendgemaakt aan de uitvoerende diensten. In het tweede halfjaar van 1988 zijn op grond van het vorenstaande 273 houders van een vergunning tot verblijf als asielgerechtigde alsnog als vluchteling toegelaten. Deze 273 zijn niet meegeteld bij de hierboven genoemde individuele toelatingen.

Het verlenen van de vergunning tot verblijf om humanitaire redenen was en is een bevoegdheid van de Staatssecretaris van Justitie op grond van artikel 11 Vreemdelingenwet. Bij het verlenen van deze vergunning tot verblijf is niet van belang of het verzoek gepaard is gegaan met een

verzoek om toelating als vluchteling. Het gebruik van de term C-status legt dan ook een onterecht verband met het asielbeleid. Onderzocht wordt of er in het individuele geval sprake is van omstandigheden van de vreemdeling, die ten gevolge hebben dat van de vreemdeling in redelijkheid niet verlangd kan worden dat deze naar het land van herkomst terugkeert. Dit zal onder meer het geval zijn als de vreemdeling in het land van herkomst een onmenselijke of vernederende behandeling te wachten staat.

Schorsende werking

Indien terzake van een afwijzende beschikking op een verzoek als vluchteling een verzoek om herziening wordt ingediend of beroep op de Afdeling rechtspraak van de Raad van State wordt ingesteld, beslist de Staatssecretaris van Justitie of het de vreemdeling is toegestaan de beslissing op het herzieningsverzoek of het beroep in Nederland af te wachten.

Een asielzoeker, die rechtstreeks naar Nederland is gekomen, wordt toegestaan de beslissing op het herzieningsverzoek of het beroep in Nederland af te wachten tenzij er in redelijkheid geen twijfel over kan bestaan dat betrokkene niet voldoet aan de omschrijving van vluchteling in artikel 1(A) van het Verdrag van Genève betreffende de status van vluchtelingen en bijbehorende protocol van New York, zoals ook neergelegd in artikel 15, eerste lid Vw.

Schorsende werking wordt niet verleend aan een asielzoeker ten aanzien van wie weliswaar in redelijkheid vorenbedoelde twijfel kan bestaan, maar van wie aannemelijk is dat hij niet rechtstreeks naar Nederland is gekomen en dat hij voor zijn komst heeft verbleven of had kunnen verblijven in een ander land waar hij, indien vluchteling, genoegzame bescherming genoot of had kunnen genieten tegen terugzending naar het land van herkomst en hij in dat andere land, naar het oordeel van de Staatssecretaris, verbleef of had kunnen verblijven onder ter plaatse niet als abnormaal aan te merken omstandigheden, indien zijn toegang tot en opvang in dat land redelijkerwijs verzekerd zijn.

Schorsende werking wordt in beginsel evenmin verleend aan een asielzoeker wiens verblijf in ons land slechts van tijdelijke of voorlopige aard is.

Dit beleid wordt toegepast, ongeacht het aantal asielzoekers dat zich meldt. Het schorsingspercentage houdt dus verband met de aard van de ingediende asielverzoeken en behoeft derhalve niet noodzakelijkerwijs gelijk te blijven bij een zich wijzigend aantal aanvragen.

Authenticiteit van documenten en misbruik van asielprocedures

Naar aanleiding van een artikel in NRC/Handelsblad van 10 december 1988 is de aandacht gevestigd op de problematiek van misbruik van asielprocedures en van niet-authentieke documenten die door individuele asielzoekers worden overgelegd ter onderbouwing van hun asielverzoek. Vooropgesteld zij dat het NRC-artikel enigszins onevenwichtig was, doordat het de problematiek van het misbruik van asielprocedures en van het frauduleuze gebruik van documenten uit de context van de totale vluchtelingenproblematiek lichtte. Bovendien legde het sterk de nadruk op Turkse asielzoekers, die voor wat betreft documentfraude niet de ernstigste categorie zijn. Hierdoor kan onnodig een negatief beeld van vluchtelingen en asielzoekers in het algemeen ontstaan en van Turkse asielzoekers in het bijzonder. Aan de andere kant besteedde het artikel terecht aandacht aan de problemen die thans een belangrijk obstakel zijn bij de vlotte afhandeling van individuele asielprocedures, te weten het misbruik van asielprocedures door velen die niet voor asielverlening in aanmerking komen en het overleggen van niet-authentieke documentatie ter onderbouwing van het asielverzoek. Deze problematiek is reeds lang in UNHCR-kader aan de orde. Zo aanvaardde UNHCR's Uitvoerend Comité

in 1983 een conclusie over «manifestly unfounded or abusive applications for refugee-status or asylum» waarin onder meer wordt geconstateerd dat dit verschijnsel schade doet aan werkelijke asielzoekers. Dat deze problematiek ook in Nederland aandacht is gegeven, is daarom op zichzelf een goede zaak. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken besteedt zeer veel tijd en moeite aan een zorgvuldige verificatie van veel door asielzoekers overgelegde documenten.

Een onderzoek naar de in 1988 door het Ministerie van Buitenlandse Zaken verrichte verificaties van documenten leverde op dat in het geval van Turkse asielzoekers voor ruim 70% sprake was van niet-authentieke documenten. Bij asielzoekers uit de belangrijkste andere landen waar verificatie plaatsvindt was voor 97% sprake van niet-authentieke documenten.

Verwijdering van afgewezen asielzoekers

In de vorige halfjaarlijkse rapportage, die bij brief van 28 september 1988 aan de Tweede Kamer is aangeboden, wordt op blz. 9 en 10 een passage gewijd aan de verwijdering uit Nederland van afgewezen asielzoekers. Daarbij is tevens vermeld op welke wijze vertrek uit Nederland kan plaatsvinden en welke problemen zich daarbij kunnen voordoen. Voorts wordt vermeld dat niet precies is aan te geven hoeveel van de afgewezen asielzoekers Nederland daadwerkelijk verlaten. In geval van vrijwillig vertrek op eigen gelegenheid vindt in de meeste gevallen niet aanstonds een registratie daarvan plaats. Pas na verloop van tijd kan de vreemdelingendienst via adresonderzoek vaststellen dat betrokkene daadwerkelijk Nederland heeft verlaten.

Tijdens het overleg op 14 december 1988 is van verschillende zijden gewezen op de problematiek van afgewezen asielzoekers, die ondanks het feit dat hen geen verblijf in Nederland is toegestaan, niet worden uitgezet. Uitgangspunt voor het beleid in dezen is dat vreemdelingen, wier verzoek om asiel of om een verblijfstitel op andere grond is afgewezen, Nederland dienen te verlaten. In beginsel krijgen zij een redelijke termijn om zelfstandig het land te verlaten (artikel 24 Vw). Desgewenst kan de vreemdelingendienst behulpzaam zijn bij het verkrijgen van reisdocumenten en indien nodig draagt het Ministerie van Justitie de kosten voor de terugreis naar het land van herkomst. Helaas levert de uitvoering van dit beleid soms grote problemen op. In de eerste plaats zijn er afgewezen asielzoekers die de hen toegestane termijn om het land te verlaten benutten om onder te duiken of om bij voorbeeld illegaal naar België of de Bondsrepubliek Duitsland uit te wijken. Indien zij in Nederland worden aangetroffen, wordt getracht hen uit te zetten naar het land van herkomst of naar een ander land waar hun toelating is gewaarborgd. In veruit de meeste gevallen beschikken deze vreemdelingen niet meer over identiteitspapieren en trachten zij hun nationaliteit en identiteit te verhullen om uitzetting te voorkomen. Dit leidt tot vaak moeizame en tijdrovende identiteitsonderzoeken, gedurende welke tijd de vreemdeling in vreemdelingenbewaring wordt gesteld. Indien evenwel na verloop van tijd blijkt dat de uitzetting niet kan worden geëffectueerd, dan rest weinig anders dan betrokkene heen te zenden met de opdracht het land zelfstandig te verlaten. In sommige van deze gevallen vindt, indien er sterke aanwijzingen zijn dat de betrokken vreemdeling het Beneluxgebied illegaal via de zuidgrens is ingereisd, verwijdering onder toezicht plaats via Roosendaal naar Frankrijk. Een dergelijke verwijdering is echter lang niet altijd effectief, omdat de vreemdeling er dikwijls in slaagt vrij snel naar Nederland terug te keren.

Een meer structurele oplossing van dit probleem kan slechts gelegen zijn in een intensievere samenwerking ten aanzien van identiteitsonderzoek met de landen waarvan deze vreemdelingen veelal de nationaliteit hebben. Omslachtige en tijdrovende procedures en de soms weinig coöperatieve houding van de nationale overheden van deze landen

bemoeilijken deze samenwerking evenwel. In de tweede plaats moet worden vastgesteld dat zich in de afgelopen jaren ten aanzien van een aantal landen gaandeweg een praktijk heeft ontwikkeld waarin afgewezen asielzoekers niet naar het land van herkomst worden verwijderd op grond van de algemene situatie aldaar. Deze praktijk wordt thans zowel door een projectgroep binnen het Ministerie van Justitie als in het kader van de Intederpartementale Werkgroep Immigratie aan een kritisch onderzoek onderworpen. De resultaten van dit onderzoek zullen nog dit jaar in een nota aan de Tweede Kamer worden voorgelegd.

Een tweede, veel terugkerend onderwerp, betreft het gebrek aan cijfermatige gegevens over wat er gebeurt met afgewezen asielzoekers. Indien een asielverzoek wordt afgewezen en schorsende werking wordt onthouden aan de indiening van een herzieningsverzoek, ontvangt de vreemdelingendienst een last tot uitzetting van het Ministerie van Justitie. Nadat de vreemdelingendienst heeft vastgesteld dat betrokkene het land heeft verlaten (bij voorbeeld vrijwillig vertrek of uitgezet) wordt dit met een formulier aan het Ministerie van Justitie gemeld. Indien de vreemdeling door de vreemdelingendienst niet wordt aangetroffen, maar de vreemdelingendienst er niet van overtuigd is dat hij het land heeft verlaten (betrokkene blijkt bij voorbeeld nooit op het opgegeven adres verbleven te hebben), wordt hij in het algemeen opgenomen in het opsporingsregister. Bij aanhouding volgt dan zonodig uitzetting. Met betrekking tot de verstrekte lasten tot uitzetting beschikt het Ministerie van Justitie tot nu toe niet over een deugdelijk rappelsysteem. Dat betekent dat in individuele gevallen niet kan worden nagegaan of na bij voorbeeld drie maanden een formulier omtrent verwijdering of omtrent signalering in het opsporingsregister is ontvangen. Na de automatisering, die thans wordt doorgevoerd, zal dit wel mogelijk zijn. Hierdoor zal ook het toezicht op de uitvoerende diensten voor het Ministerie aanmerkelijk effectiever kunnen worden.

Terugkeerregelingen en emigratie

Een ander onderwerp waarvoor tijdens het mondeling overleg op 14 december 1988 nadrukkelijk aandacht werd gevraagd betreft de vrijwillige terugkeerregeling waarvan in de vorige halfjaarrapportage melding werd gemaakt. Met de Raad van Kerken is enige tijd overleg gevoerd over een experimentele terugkeerregeling voor Tamils. Zoals is uiteengezet in de brief die de Staatssecretaris van Justitie op 31 januari jl. aan de Raad van Kerken heeft gestuurd, is er thans geen uitzicht dat een dergelijke regeling op korte termijn van de grond komt. Dit neemt niet weg dat initiatieven van de zijde van particuliere organisaties positief zullen worden bejegend.

Naast een vrijwillige terugkeerregeling wordt ook regelmatig aandacht gevraagd voor mogelijkheden die er voor afgewezen asielzoekers zouden zijn om naar een derde land te emigreren (bij voorbeeld Canada of de Verenigde Staten). In beginsel staat de regering hier niet afwijzend tegenover. In een aantal gevallen is dan ook enig uitstel van vertrek verleend in afwachting van uitsluit op een verzoek tot emigratie in een derde land. Bij de beantwoording van de vraag of uitstel van vertrek kan worden verleend worden de volgende globale criteria gehanteerd:

a. het moet gaan om een serieus verzoek dat kans van slagen heeft. Betrokkenen moeten derhalve vallen binnen de doelgroep waarop het emigratiebeleid van het desbetreffende land is gericht of zij moeten daar reeds naaste familie hebben wonen;

b. de emigratieprocedure in Nederland moet niet vlak voor het geplande vertrek worden gestart waardoor het uitstel van vertrek onaanvaardbaar lang zou moeten duren (langer dan 2-3 maanden).

Over de toepassing van deze criteria in individuele gevallen vindt regelmatig overleg plaats met de betrokken emigratiecentrales, die veelal bemiddelen.

Tenslotte is tijdens het mondeling overleg op 14 december 1988 een vraag gesteld over een Benelux-repatriëringsfonds voor afgewezen asielsezoekers. Een dergelijk fonds bestaat niet. In Benelux-verband bestaat wel een regeling over de verdeling van kosten indien bij voorbeeld Nederland een vreemdeling verwijderd, die eigenlijk door België had moeten worden verwijderd. Voorts is er in Schengen-verband overeenstemming bereikt over een gemeenschappelijk verrekeningsstelsel voor de kosten van verwijdering.

Europese vluchtelingenbevolking

Het Hoge Commissariaat voor vluchtelingen heeft nieuwe cijfers gepubliceerd over de aantallen vluchtelingen in verscheidene Europese landen. Hieronder worden deze aantallen vermeld, zoals deze per 1 januari 1988 zijn vastgesteld.

Frankrijk	179 300
Bondsrepubliek Duitsland	146 100
Zweden	130 000
Verenigd Koninkrijk	100 000
Zwitserland	30 200
Denemarken	30 000
Nederland	24 000
België	22 000
Oostenrijk	17 500
Noorwegen	15 000
Italië	10 600
Spanje	9 200
Griekenland	4 600
Turkije	2 200
Joegoslavië	1 400
Portugal	800
Finland	800

7. Opvang

A. Opvang- en welzijnsbeleid vluchtelingen

Centrale Opvang

In de verslagperiode zijn drie groepen uitgenodigde vluchtelingen opgevangen. Het betrof een groep Vietnamezen uit Maleisië (35 personen), een groep Vietnamezen uit Hong Kong (33 personen) en een groep Iraniërs uit Pakistan (57 personen). Naast deze groepen vluchtelingen zijn de eerder in dit verslag genoemde «emergency cases» (9 personen), gehandicapte vluchtelingen (31 personen), bootvluchtelingen (17 personen), vluchtelingen in het kader van gezinshereniging (48 personen), familieherenigingen (67 personen) en Vietnamese, zogenaamde Neddrill-vluchtelingen (44 personen) opgevangen. In 1988 werden er in het totaal 780 uitgenodigde vluchtelingen gehuisvest en opgevangen. De gemiddelde verblijfsduur van uitgenodigde vluchtelingen in de centrale opvang gedurende het gehele jaar 1988 was 2,6 maanden.

In de centrale opvang volgen de vluchtelingen een intensief taal- en introductieprogramma. Voor de ontwikkeling en uitvoering van dit programma wordt aan de Stichting Projecten Opvang Vluchtelingen (POV) jaarlijks subsidie verleend. Het lesprogramma wordt voortdurend bijgewerkt en zoveel mogelijk toegesneden op de omvang van de groepen en de individuele capaciteiten van de vluchtelingen. Ter ondersteuning van bepaalde thema's bij de introductielessen worden in eigen beheer ontwikkelde, audiovisuele hulpmiddelen gebruikt. Het talenpracticum dat begin 1988 in gebruik is genomen, wordt door een wisselend aantal vluchtelingen gebruikt.

Tijdens het mondelinge overleg op 14 december 1988 is een vraag gesteld naar de oorzaken voor het feit dat nogal wat vluchtelingen individuele begeleiding nodig hadden. Deze oorzaken zijn nogal divers.

Zo waren er enkele vluchtelingen met psychische problemen, die soms waren toe te schrijven aan het vluchtverleden en soms aan andere oorzaken. Ook waren er enkele vluchtelingen die een zeer intensieve medische zorg behoefden. Dit was niet altijd voor aankomst van de vluchtelingen te voorzien, omdat relevante gegevens ontbraken. Dit leidde er toe dat eerst tijdens de opvang duidelijkheid hierover ontstond. Alleen al het herkennen van de problemen en het ontwikkelen van een adequate hulpverleningsmethode vergde veel tijd en aandacht. De zelforganisaties hebben hierin geen rol gespeeld. Weliswaar hebben zij bij uitstek deskundigheid als het gaat om culturele achtergronden, maar zij ontberen de benodigde kennis als het gaat om specifieke hulpverlening. De medewerkers in de centrale opvang voor uitgenodigde vluchtelingen alsmede het CGV hebben in de loop der jaren op beide punten een grote mate van kennis opgebouwd.

De opvang in gemeenten

Ook in deze verslagperiode is een aantal gemeenten benaderd om de mogelijkheden te bezien in de periode tot en met 1990 groepen vluchtelingen te huisvesten en op te nemen. Een aantal gemeenten heeft zich in principe bereid verklaard groepen vluchtelingen op te nemen. Deze principebereidheid, gecombineerd met het instrument van de Regeling Rijksvoorkeurswoningen, waardoor de minister van WVC bij gemeenten woningen kan claimen, waarborgt de huisvesting van uitgenodigde vluchtelingen binnen 3 maanden na aankomst in Nederland.

Door gemeenten, die voor de opvang van groepen vluchtelingen zorgdragen, wordt in toenemende mate aandacht geschonken aan de «toeleiding» van vluchtelingen naar werk en scholing.

In oktober is door het Ministerie WVC en de gemeente Zoetermeer een dag voor alle kerngemeenten georganiseerd. Primair was deze dag bedoeld om ervaringen uit te wisselen met betrekking tot de opvang van groepen vluchtelingen, waarbij bijzondere aandacht is besteed aan de aanpak van scholings- en werkervaringsprojecten.

Centraal stond als voorbeeld het Praktijk-Trainings-Project van de gemeente Heerenveen ten behoeve van Vietnamese vluchtelingen. In dit project werden merendeels reguliere test-, onderricht-, werkervarings- en subsidiemogelijkheden gecombineerd. Hierdoor ontstond een zodanige meerwaarde dat voor de deelnemende vluchtelingen de kans op betaalde arbeid toenam. Eerst werd per vluchteling een handvaardigheidstest afgenomen. Daarna kreeg een aantal vluchtelingen de gelegenheid een stage te volgen. Vervolgens werd per individu een bemiddelings- en scholingsplan opgesteld. Een aantal vluchtelingen heeft daadwerkelijk een baan gevonden, anderen gaan verder met het volgen van een opleiding.

In de verslagperiode is een aantal gemeenten aangemerkt als kerngemeente. In de gemeenten Emmen en Heerenveen werden Vietnamezen gehuisvest. De gemeenten Leidschendam, Zaanstad, Amersfoort en Leusden hebben groepen Iraniërs gehuisvest. De Vietnamese vluchtelingen afkomstig van het olieboorplatform Neddrill en bootvluchtelingen in het kader van de RASRO-regeling (Rescue at Sea Resettlement Offers) zijn door respectievelijk de gemeenten Leeuwarden en Ede gehuisvest en opgevangen.

Landelijke organisaties

In 1988 is VluchtelingenWerk een voorlichtingscampagne «Vluchtelingen in Beeld» gestart. In dit kader heeft de Minister van WVC aan VluchtelingenWerk extra subsidie verstrekt ten behoeve van voorlichting op scholen. VluchtelingenWerk heeft eveneens recentelijk initiatieven

ontwikkeld op het terrein van de werkgelegenheid. Enerzijds is er het VluchtelingenWerkplan voor 70 hoog opgeleide vluchtelingen in samenwerking met het VNO en bekostigd uit de reguliere middelen van arbeidsbureaus. Anderzijds is er «Emplooi», een plan waarbij oud-managers uit het bedrijfsleven worden ingeschakeld om vluchtelingen rechtstreeks op een arbeidsplaats te krijgen. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft zich in 1988 bereid verklaard onkostenvergoedingen ten behoeve van de managers te subsidiëren.

In de verslagperiode is na een fusie tussen enerzijds de Associatie van Eritrese vluchtelingen Nederland (AEVN) en anderzijds de Algemene Vereniging van Eritrese Vluchtelingen in Nederland (AVEVN), de Eritrese Vluchtelingen Organisatie in Nederland (EVON) tot stand gekomen. Daarnaast werd in 1988 voor het eerst subsidie verleend aan de Vereniging van Iraanse Vluchtelingen in Nederland (VIVN).

Thans wordt door de Minister van WVC aan negen landelijke zelforganisaties van vluchtelingen een subsidie verleend. Naast activiteiten op het terrein van cultuurbeleving en relatieverbetering wordt binnen deze organisaties steeds meer aandacht besteed aan belangenbehartiging.

Een aantal van deze organisaties heeft reeds zelfstandige vrouwen- en jongerenafdelingen of commissies. Bij de Federatie van Vluchtelingen Organisaties in Nederland (VON) is naast de reeds bestaande Vrouwenraad in december 1988 een Jongerenraad opgericht, mede gestimuleerd door een tijdelijke en beperkte subsidie van het Ministerie van WVC. Naar aanleiding van een gezamenlijk initiatief van VluchtelingenWerk, VON en de Volkshogeschool Drakenburgh is in het najaar van 1988 in een drietal weekends een kadertrainingscursus verzorgd voor (potentieel) bestuur en kader van de landelijke zelforganisaties voor vluchtelingen. Doel van de kadertraining was te bevorderen dat meer leden actief zouden worden binnen de eigen organisatie en huidige of potentieel bestuur en het kader getraind zou worden op kennis, inzicht en vaardigheden om de bestuurstaken zelfstandig en zo goed mogelijk uit te voeren.

B. Opvangbeleid asielzoekers

In het totaal meldden zich in het tweede halfjaar van 1988 4069 asielzoekers voor opvang in het kader van de ROA. In de periode van januari tot en met juni 1988 meldden zich 2267 asielzoekers voor opvang in het kader van de ROA, zodat het totaal daarmee komt op 6336. Het Ministerie van Justitie registreerde 7468 asielzoekers.

Gemeentelijke opvang

Het aantal gemeenten dat meewerkt aan de ROA is in de tweede helft van 1988 niet verder toegenomen. Van de 714 gemeenten hebben er 85 nog geen medewerking toegezegd, terwijl 90 gemeenten hun toezegging nog in beraad hebben. Het aantal daadwerkelijk beschikbare ROA-plaatsen bedraagt 6500, waarop per 31 december 1988 6138 asielzoekers gehuisvest waren. Op persoonsgebonden plaatsen waren volgens de ingediende opgaven van de gemeenten nog eens 1130 asielzoekers gehuisvest. Vanaf de start van de ROA op 1 november 1987 zijn tot 1 januari 1989 in totaal 11 129 asielzoekers via deze regeling opgevangen (geweest).

Tijdens het mondeling overleg van 14 december 1988 is gevraagd naar nadere informatie met betrekking tot het noodzakelijke aantal opvangplaatsen. Hierbij moet worden opgemerkt dat bij de introductie van de Regeling Opvang Asielzoekers bij de berekening van het benodigde aantal opvangplaatsen uitgegaan moest worden van theoretische rekenmodellen. De aanname van 12 500 à 13 000 noodzakelijke plaatsen in 1990 is gebaseerd op deze rekenmodellen. Uitgaande van een instroom van 6500 asielzoekers per jaar en van een gemiddelde

lengte van de asielprocedures van 2 jaar zouden in het eerste jaar circa 6000 asielzoekers in de ROA moeten worden opgenomen en circa 6500 in het tweede jaar. Daarna zou de instroom de uitstroom in evenwicht houden. Dit leidde tot een schatting van zo'n 12 500 gemeentelijke opvangplaatsen.

Op dit moment kan de berekening van de behoefte aan opvangplaatsen gebaseerd worden op één jaar ervaring. Gebleken is, dat 22% van de asielzoekers, die zich bij het Ministerie van Justitie meldde, geen beroep deed op de ROA. Verder is gebleken dat circa 36% van de mensen die onder de werking van de ROA vielen, het afgelopen jaar weer vertrokken zijn. Met nadruk dient erop gewezen te worden dat hierbij zijn meegeteld die asielzoekers, die op 1 november 1987 reeds in ons land waren.

In bijlage I is de ontwikkeling weergegeven over de periode van 1 november 1987 tot 31 december 1988. Daaruit blijkt dat op 1 januari 1989 8534 mensen in de ROA opgenomen zijn.

Uitgaande van de bovenbedoelde ervaringscijfers kan een berekening gemaakt worden van het aantal noodzakelijke opvangplaatsen in 1989 bij de aanmelding van een bepaald aantal asielzoekers. Dan blijkt (bijlage II) dat bij aanmelding van:

6 000 asielzoekers eind 1989 ca.	8 450 opvangplaatsen nodig zijn
8 000 asielzoekers eind 1989 ca.	9 450 opvangplaatsen nodig zijn
10 000 asielzoekers eind 1989 ca.	10 450 opvangplaatsen nodig zijn
12 000 asielzoekers eind 1989 ca.	11 450 opvangplaatsen nodig zijn

Op 1 januari 1990 functioneert de ROA twee jaar. Op dat moment moet de behoefte aan opvangplaatsen stabiliseren, omdat het aantal asielzoekers dat in de ROA wordt opgenomen gemiddeld gelijk zal zijn aan het aantal asielzoekers dat de ROA verlaat. De redenen voor het feit dat het aantal ROA-plaatsen dat wordt opgeleverd wat achterblijft bij de verwachting, zijn divers. Voor het merendeel van de gevallen is de oorzaak gelegen in het trager vrijkomen van de door de gemeente geplande woonruimten. Uitdrukkelijk zij gesteld dat er geen sprake is van onwil bij de gemeenten om opvangplaatsen in te richten.

De noodzaak voor uitbreiding van het aantal opvangplaatsen is groot. Op basis van met de gemeenten afgesloten contracten waren per 1 december 1988 6124 plaatsen feitelijk opgeleverd. Hiervan waren er op dat moment bezet 5787. De rest, 337 plaatsen, was reeds gereserveerd voor asielzoekers die in de opvangcentra verbleven. Tot eind 1989 zijn er, bij de huidige tendens met betrekking tot de instroom en uitstroom, zeker nog circa 6000 nieuwe gemeentelijke opvangplaatsen nodig voor de huisvesting van pas binnengekomen mensen en ter vervanging van plaatsen die om welke reden dan ook niet opnieuw gebruikt kunnen worden. Volgens nu reeds met gemeenten gesloten contracten zullen er in 1989 circa 4000 opgeleverd worden, zodat nog voor circa 2000 plaatsen nieuwe contracten afgesloten moeten worden. Om het gewenste aantal gemeentelijke opvangplaatsen ook daadwerkelijk beschikbaar te krijgen worden in januari 1989 voorlichtingsbijeenkomsten voor gemeenten georganiseerd. Bovendien zullen ambtenaren van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur nog intensiever de gemeenten bezoeken. In maart heeft dit Ministerie het eerste nummer van een informatieperiodiek rond het opvangbeleid voor asielzoekers en vluchtelingen uitgegeven.

Er zijn geen duidelijke redenen aan te geven waarom het aantal opvangplaatsen in de Noord-Brabantse en Veluwe gemeenten achterblijft bij het landelijk gemiddelde, dit in antwoord op een vraag, gesteld tijdens het mondeling overleg van 14 december 1988.

Sommige gemeenten hebben een verzoek gedaan om een extra bijdrage in de kosten van introductie-activiteiten. Dergelijke verzoeken worden als regel afgewezen. In een asielzoekerscentrum wordt de asiel-

zoeker een programma met basisintroductie aangeboden. Dit is bedoeld om de asielzoekers te laten kennismaken met een aantal praktische zaken zoals post, geld, verkeer, openbaar vervoer e.d. Indien een asielzoeker rechtstreeks in een gemeente wordt geplaatst, ontvangt de gemeente f 200,- per persoon voor de kosten om deze basisintroductie te verzorgen.

Wanneer een asielzoeker via een AZC in een gemeente wordt geplaatst, heeft hij de basisintroductie gehad. De gemeente kan een meer op de gemeente gerichte introductie verzorgen uit de component sociaal-culturele activiteiten van de bijdrage van f 645,- per maand per persoon die de gemeente van het Ministerie van WVC ontvangt. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat vastgehouden moet worden aan het principe dat de opvang sober maar humaan moet zijn. Voorkomen moet worden dat door allerlei toevoegingen de kosten van de opvang uitstijgen boven de bijstandsnorm.

Rol van VluchtelingenWerk Nederland

VluchtelingenWerk heeft zich onder meer tot taak gesteld de opvang en begeleiding van vluchtelingen en asielzoekers bij opvang in de gemeenten te verzorgen. WVC geeft voor deze taak aan VluchtelingenWerk subsidie voor de formatieplaatsen waarmee groepen vrijwilligers, die de begeleiding van vluchtelingen en asielzoekers in de gemeenten daadwerkelijk verzorgen, worden opgericht en begeleid. In 1987 werd het aantal vrijwilligersgroepen ten behoeve van de opvang van asielzoekers uitgebreid met 70. De oprichting van deze groepen is in 1988 voortgezet, zodat in vrijwel iedere gemeente, waar asielzoekers zijn gehuisvest, een vrijwilligersgroep actief is. Ook in een aantal kerngemeenten, waar uitgenodigde vluchtelingen worden opgevangen, worden door VluchtelingenWerk vrijwilligers geworven en begeleid.

Aan de ondersteuning wordt door VluchtelingenWerk inhoud gegeven door het bieden van consultatie, door het werven van vrijwilligers en door het bieden van een programma van scholing en training, zowel voor beginnende groepen als voor reeds langer werkzame groepen. Daarnaast wordt schriftelijk voorlichtingsmateriaal samengesteld over de landen van herkomst en over de redenen waarom mensen hun land verlaten.

VluchtelingenWerk houdt zich eveneens bezig met de organisatie van de rechtsbescherming. Samen met de Bureaus voor Rechtshulp en de Orde van Advocaten zijn bij de asielzoekerscentra (AZC's) kringen van advocaten opgericht ondersteund door vrijwilligers, die via een spreekuur en een piketdienst de rechtshulp voor asielzoekers in de opvangcentra verzorgen.

Centrale opvang

De stijging van het aantal asielzoekers in de laatste maanden van het jaar bracht de noodzaak met zich mee om de capaciteit voor eerste opvang in de asielzoekerscentra (AZC's) te verhogen van de beschikbare 1000 plaatsen tot 1600. Deze uitbreiding is gerealiseerd door de inrichting van nieuwe centra in Alkmaar, Rijsbergen en Aalten. Het centrum in Aalten is in de periode van 1 december 1987 tot 1 april 1988 reeds als tijdelijk centrum in gebruik geweest. Omdat het aantal nieuwe asielzoekers in het laatste kwartaal hoger was dan het aantal nieuwe gemeentelijke opvangplaatsen, is in december tijdelijk een extra opvangcentrum in Budel ingericht. Dit centrum werd met de ingebruikneming van de AZC's in Rijsbergen en Aalten weer opgeheven. De capaciteit van het centrum in Rijsbergen zal in twee fasen verhoogd worden tot 275.

De capaciteit van de in gebruik zijnde AZC's is als volgt:

Asielzoekerscentrum	ingebruik genomen	capaciteit
Goes	november 1987	275
Luttelegeest	november 1987	275
Slagharen	november 1987	175
Spaubeek	januari 1988	225
Stevensbeek	februari 1988	100
Alkmaar	oktober 1988	275
Rijsbergen	januari 1989	100
Aalten	januari 1989	175
Totaal		1600

In alle centra is een reservecapaciteit van 25 tot 50 plaatsen.

Onder de asielzoekers die ons land binnenkomen, zijn ook mensen die gedragsstoornissen vertonen. De opvang van deze asielzoekers leidt in de AZC's en in de gemeenten tot grote problemen. Daarom is in de loop van januari in Amsterdam een speciaal centrum met een capaciteit van 25 bedden geopend. In dit AZC zullen de asielzoekers mogelijk wat langer dan 9 weken verblijven. De verhuizing van de betrokken asielzoekers naar een gemeente zal goed worden voorbereid. Er zal voor gezorgd worden, dat de reguliere instellingen in de gemeente waar de asielzoekers gehuisvest zullen worden, de nodige hulp zullen verlenen.

Het verzoek is gedaan te komen tot een goede afstemming tussen de opvang- en de asielprocedure. Hierover valt op te merken dat het afgelopen jaar is gekenmerkt door de implementatie van het nieuwe beleid. De daarmee opgedane ervaringen worden thans gebruikt om te komen tot een nog effectievere afstemming van de opvangprocedure op die van de asielprocedure. Overigens is er in de AZC's nu reeds regelmatig overleg tussen medewerkers van de ministeries van Justitie en WVC over de vraag of een bepaalde asielzoeker wel of niet naar een gemeente kan verhuizen. Een blijvend probleem daarbij is echter dat de beroepsprocedures in de meeste gevallen niet binnen 9 weken na aankomst van de betrokken asielzoeker afgewerkt kunnen zijn, terwijl de minister van WVC aan deze termijn is gebonden.

De organisatie van een AZC

In elke AZC is een aantal organisaties werkzaam, dat een rol speelt bij de opvang van asielzoekers. Conform de wens van de Tweede Kamer is een groot deel van de centrale opvang van asielzoekers uitbesteed aan particulieren. Zo wordt ieder pand gehuurd van een particuliere onderneming of een stichting. De 24 uren-beveiligingsdienst is uitbesteed aan een particuliere beveiligingsdienst en ook het schoonmaken wordt verzorgd door particuliere ondernemingen.

Naast deze instellingen zijn in elke AZC ook vertegenwoordigd de plaatselijke vreemdelingendienst, het Ministerie van Justitie en de bureau's voor rechtshulp, die in of nabij een AZC kantoorruimte hebben gehuurd. Het Centrum Gezondheidszorg Vluchtelingen (CGV) heeft eigen ruimten waar het medisch onderzoek en de gezondheidsvoorlichting wordt verzorgd. Het personeel dat zich direct met de opvang van asielzoekers bezighoudt is, tezamen met het keukenpersoneel, behoudens in Aalten en Stevensbeek, in dienst van de Stichting Projecten Opvang Asielzoekers (POA).

De bezetting van de AZC's heeft in 1988 een grillig verloop gehad. Gedurende het voorjaar en de zomer was de instroom van de asielzoekers en daardoor de bezetting van de AZC's laag, terwijl in het najaar de bezetting snel opliep. De behoefte ontstond om de centrale opvangcapaciteit flexibeler in te kunnen zetten. Om de fluctuaties in de

bezetting van de AZC's op te kunnen vangen, is gekozen voor een andere organisatorische opzet. Deze opzet houdt in dat, in periodes dat de bezetting laag is, de capaciteit in de (grotere) centra tijdelijk wordt teruggebracht, terwijl bij grotere toeloop de capaciteit kan worden verhoogd. Terugbrengen van de bezetting in één AZC kan tot gevolg hebben dat een deel van een gebouw tijdelijk gesloten moet worden. Elke AZC heeft een beperkt aantal medewerkers in vaste dienst, de zgn. basisformatie. In tijden van hoge bezetting wordt deze basisformatie aangevuld met tijdelijke medewerkers.

Evaluatie bestuursovereenkomsten

Bij de afsluiting van de bestuursovereenkomsten tussen de Staat en de gemeenten, waarin een AZC gevestigd is, is vastgelegd dat deze overeenkomsten elk jaar geëvalueerd zullen worden. Deze evaluatie heeft nu voor de eerste maal plaatsgevonden in de gemeenten Goes, Noord-Oostpolder, Hardenberg, Schinnen en Oploo. De ervaringen, die zowel de gemeentebesturen als de lokale bevolking tot nu toe met de asielzoekerscentra hebben opgedaan, zijn van dien aard dat er geen aanleiding bestaat om de bestuursovereenkomsten aan te passen.

De Stichting Projecten Opvang Asielzoekers (POA)

De Stichting POA is opgericht om ten behoeve van de opvang van asielzoekers in de opvangcentra een aantal werkzaamheden te verrichten. De Stichting POA wordt hiervoor door WVC gesubsidieerd op basis van een overeenkomst. Concreet betekent dit dat het verzorgend en dienstverlenend personeel, dat in de AZC's werkzaam is, in dienst is van de Stichting POA. Tevens is de POA eigenaar van de asielzoekerscentra te Alkmaar en Rijsbergen. WVC huurt deze panden van deze Stichting.

Vrijwilligers

Naast bovengenoemde diensten en instellingen, die zich beroepshalve met de opvang en begeleiding van asielzoekers bezighouden, is in elke AZC een groot aantal vrijwilligers actief. De vrijwilligers houden zich bezig met ontspanningsactiviteiten, kinderopvang, kledingverstrekking, e.d. Zij vormen een onmisbare schakel in de opvang.

Evaluatie ROA

In september 1988 is het onderzoeksbureau «Stichting Research voor Beleid» in opdracht van WVC gestart met het evalueren van de werking van de ROA. Het onderzoek is inmiddels afgerond. Zo spoedig mogelijk zal de regering haar standpunt over dat rapport formuleren en zal het regeringsstandpunt aan u worden toegezonden.

C. Medische opvang en begeleiding van vluchtelingen en asielzoekers

Inleiding

Zoals reeds in eerdere nota's is gemeld, wordt er in de gezondheidszorgsfeer geen onderscheid gemaakt tussen vluchtelingen en asielzoekers. Het Centrum Gezondheidszorg Vluchtelingen, een afdeling van DGVgz van het Ministerie van WVC is verantwoordelijk voor de eerste medische opvang van de uitgenodigde vluchtelingen en asielzoekers en draagt zorg voor een adequate medische en psychosociale hulpverlening aan beide groepen. Prioriteit daarbij is dat de reguliere instanties zoveel mogelijk bij deze hulpverlening worden ingeschakeld. In het algemeen is de situatie van de tweede helft van 1988 niet verschillend van die van de eerste helft van 1988. Voor de aantallen asielzoekers en uitgenodigde vluchtelingen, die voor eerste medische opvang in aanmerking kwamen, wordt verwezen naar de rapportage van de opvang asielzoekers en vluch-

telingen. Jaarlijks brengt het CGV een jaarverslag uit, waarin de werkzaamheden en contacten met reguliere instellingen en andere instanties uitvoerig worden beschreven.

Eerste Medische Opvang

In de eerste medische opvang werken artsen, verpleegkundigen en administratieve krachten. De meeste asielzoekers worden gezien terwijl ze in de asielzoekerscentra verblijven. De uitgenodigde vluchtelingen krijgen een medisch onderzoek aangeboden in het opvangcentrum te Apeldoorn. Buiten de centra zorgen verpleegkundigen van het CGV voor een eerste contact. Zo nodig verwijzen zij naar de reguliere zorg.

De taak van de eerste medische opvang is het preventieve onderzoek van de asielzoeker en de vluchteling en het geven van voorlichting. Het onderzoek kent twee hoofdpijlers: de besmettelijke (import-)ziektes en de lichamelijke en geestelijke gevolgen van geweld. De voorlichting is in handen van de verpleegkundigen. Het thema van de voorlichting wordt afgestemd op de individuele behoefte van de vluchteling en asielzoeker. Thema's die vaak ter sprake komen zijn: persoonlijke hygiëne, de organisatie van de Nederlandse gezondheidszorg, het belang van vaccinaties en het voorkomen van AIDS.

Er wordt intensief samengewerkt met personen en instanties zoals huisartsen, RIAGG's, entadministraties en consultatiebureau's voor tbc-bestrijding. Met name de samenwerking met de RIAGG's kreeg in de verslagperiode een extra impuls: het CGV organiseerde een scholingsdag voor RIAGG's, die zich bevinden in de buurt van asielzoekerscentra. Er kan gesteld worden, dat er in alle centra sprake is van een goede samenwerking met de plaatselijke RIAGG. Een goede samenwerking met het RIAGG is noodzakelijk gezien het feit dat het CGV nogal eens geconfronteerd wordt met ernstige psychosociale problematiek, die vaak veroorzaakt is door het ondergaan van geweld, ontwortelingsprocessen of de onzekerheid omtrent de afloop van de asielprocedure. De psychosociale problematiek trekt een grote wissel op het werk van de verschillende disciplines, die betrokken zijn bij de opvang van asielzoekers en vluchtelingen. De artsen in de centra zijn slechts preventief bezig. De curatieve geneeskunde is in handen van één of enkele huisartsen. Aanvankelijk verwachtten de huisartsen een onevenredig grote werkdruk. Gewezen werd daarbij op de taalbarrière en het vermoeden dat de asielzoeker en vluchteling een groot beroep op hen zouden doen. In de verslagperiode organiseerde de Landelijke Huisartsenvereniging, de LHV, een bijeenkomst voor huisartsen, die aan de centra verbonden waren. Het bleek dat de werkdruk alleszins meeviel en dat er sprake was van een goede samenwerking met de CGV-medewerkers in het centrum.

Hulpverlening

De sectie Nazorg van het CGV heeft in de tweede helft van 1988 in toenemende mate te maken gekregen met verzoeken om advies en informatie. Deze verzoeken kwamen enerzijds van binnen het ministerie van WVC, anderzijds vooral van de zijde van de gemeentelijke overheden en diensten, vrijwilligers en hulpverleners. Deze toename heeft te maken met het feit dat de asielzoekers verspreid in Nederland zijn komen te wonen en er nog veel onbekendheid bestaat met de problematiek van asielzoekers. Vooral psychosociale problemen met betrekking tot de huisvesting in het kader van de ROA geven soms aanleiding tot veelvuldig overleg en advisering. Geconstateerd werd dat verwijzingen door het CGV naar lokale reguliere instanties in sommige provincies moeilijker tot stand kwamen dan voorheen. Vermoedelijk heeft dat te maken met de toename van het aantal vluchtelingen, maar vooral van asielzoekers, in die provincies. Daarnaast werd de bureaudienst van het CGV, die (roulerend) bemand wordt door een arts of een maatschappelijk werker, regelmatig om consultaties gevraagd. Het CGV wil mede via deze

consultaties de indirecte hulpverlening verder uitbouwen. De bevordering van deskundigheid ten behoeve van de reguliere gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening werd verzorgd via publicaties en lezingen of voorlichtingsbijeenkomsten aan vrijwilligers gegeven. In oktober 1988 werd een brochure over de mogelijkheden in de eerstelijnszorg met betrekking tot hulpverlening aan vluchtelingen en asielzoekers gepubliceerd. Deze brochure is en wordt zeer wijd verspreid onder hulpverleners in de reguliere zorg. Verder werd er met de sectie Opvang van het CGV regelmatig individueel en in regio-verband overleg gepleegd inzake de verwijzing vanuit de opvang naar de nazorg. Met coördinatoren van kerngemeenten, waar uitgenodigde vluchtelingen groepsgewijs werden gehuisvest, wordt door de regio-teams contact onderhouden.

D. Werkgelegenheid

Voor 1989 heeft het Ministerie van SoZaWe een evaluatief onderzoek gepland naar de voorlopige resultaten van de eerste twee jaar van het Arbeidsvoorzieningsprogramma Vluchtelingen. Verwacht wordt dat eind 1989 de resultaten hiervan bekend kunnen worden gemaakt. Het aantal consulents zal worden uitgebreid met twee tot een totaal van vier. Begin 1989 zal ook het Emplooi-project van start gaan, waarbij oud-managers in overleg met de GAB's arbeidsplaatsen voor vluchtelingen gaan werven. Voorts ligt het in de bedoeling om «trainingsdagen – vluchtelingen» voor GAB-medewerkers te organiseren, waarbij de nadruk zal worden gelegd op onderhandelingsstrategieën bij het werven van arbeidsplaatsen.

E. Remigratie

In de verslagperiode maakten drie Argentijnse, acht Chileense en vier Salvadoriaanse vluchtelingen alsmede een Uruguayaanse vluchteling, gebruik van de bestaande remigratiefaciliteiten om naar hun vaderland terug te keren. Tevens emigreerden in het kader van familiehereniging vier Vietnamese vluchtelingen naar Australië, vijf Vietnamese vluchtelingen naar Canada en zes Vietnamese vluchtelingen naar de Verenigde Staten.

F. Onderwijs

De regelingen voor de opvang van vluchtelingen in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs zijn in de onderhavige verslagperiode niet gewijzigd. Nieuwe cijfers over het aantal kinderen van vluchtelingen dat in deze periode in het kader van deze regelingen onderwijs genoot, komen eerst in het voorjaar beschikbaar.